Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

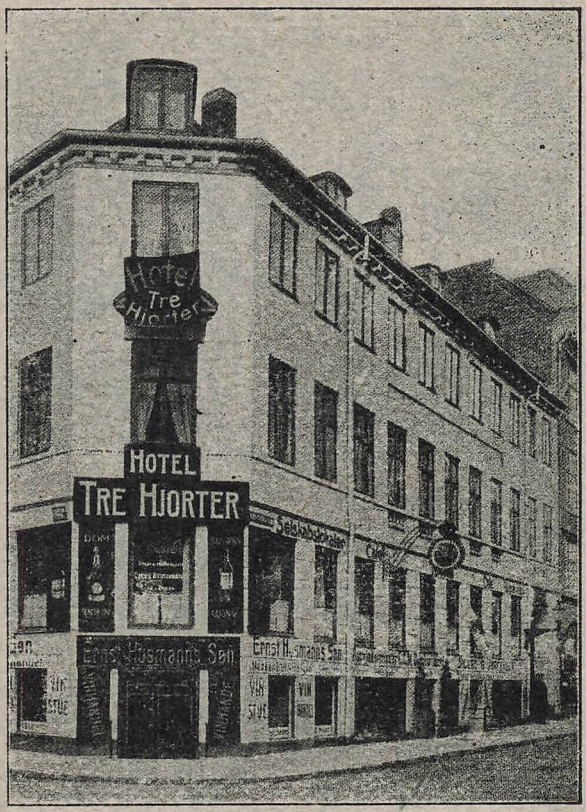
VESTERGADE

HISTORISK-TOPOGRAPHISK BESKREVEN

VED

O. C. NIELSEN,

CASSERER, TOPOGRAPH.

ARNOLD BUSCK

KJØBENHAVN

1923

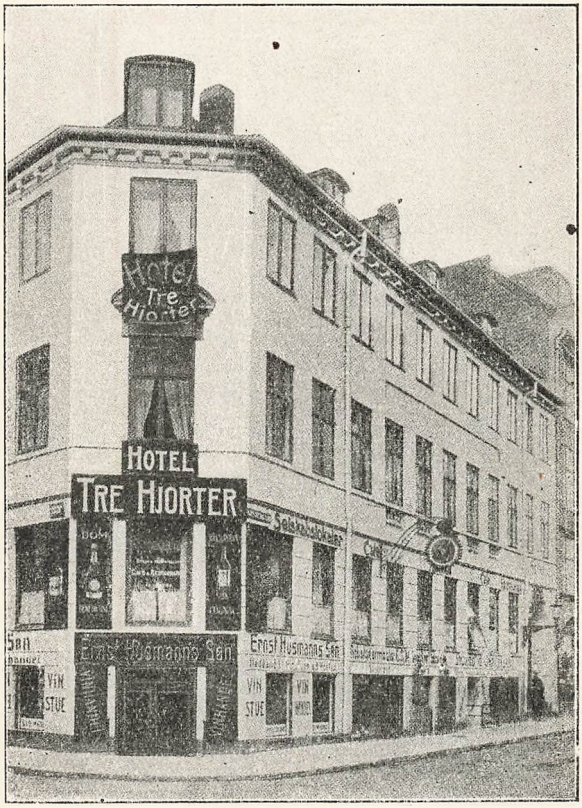
VESTERGADE

HISTORISK-TOPOGRAPHISK BESKREVEN

VED

O. C. NIELSEN,

CASSERER, TOPOGRAPH.

ARNOLD BUSCK

KJØBENHAVN

1923

VESTERGADE

Denne gamle Gade, der fra Alderstid har udgjort en Del af Kjøbenhavns Algade, er opstaaet i den af Biskop Absalon anlagte nye Bydel, i hvilken Gammel Torv udgjorde Midtpunktet. Fra denne fjærntliggende Tid og gennem de svundne Aarhundreder, da Kjøbenhavn laa som Fæstningsbyen inden for sine Volde og Grave og med fuldkommen landlige Omgivelser, har Vestergade været Stadens Hovedfærdselsaare mod Vest, hvilket jo ogsaa tilkendegives i selve Gadenavnet.

Vestergade udgik oprindelig fra Midten af Gammel Torvs vestlige Side, og ikke som nu fra det nordvestlige Hjørne, idet Torvet fra Begyndelsen af og i lange Tider var betydeligt større end nu. Det har nemlig strakt sig hen til Studiestræde og Frue Kirke, der var dets Grænse mod Nord, og paa denne Del af Torvet, nærmest omkring Kirken, har Handelen i Byens ældste Tid haft sin største Virksomhed. Torvet var mod Vest begrænset af Linien mellem nuværende Frederiksberggade forbi Vestergade til Studiestræde, mod Øst til Skoubogade og mod Syd i Linie mellem nuværende Nygade og Frederiksberggade.

Torvet var jo i alle gamle Byer Midtpunktet for Byens Liv og saaledes ogsaa Gammel Torv for Kjøbenhavn. Butikssalg ude i Byen kendtes ikke, men alle Varer bragtes til Torvs. Det ældste Raadhus, som sagtens stammede fra Absalons Tid, menes at have ligget paa den nu bebyggede Firkant mellem Gammel Torv og Skoubogade langs Klædeboderne (Skindergade). Her om-

kring havde de Handlende deres faste Udsalgssteder, Boder, sammentømret af Brædder og Planker. De forskellige Varer fandtes i Reglen samlet i Kvarterer og af Hensyn til Færdselen var Boderne lagt saaledes, at Bodegaderne dannede en Fortsættelse af Hovedgaderne.

Det nuværende lille Stykke af Nørregade fra Dyrkøb til Gammel Torv hed oprindelig Saltboderne, og her fandtes i hin Periode Udsalgssteder af Saltmad; da senere Bodegaden gik over til at blive en fast Gade, fremtraadte denne som en ligefrem Fortsættelse af Nørregade og tog Gadens Navn. Saaledes gik det ogsaa med de øvrige Boder og Smaahuse paa og ved Torvet, at disse i Tidens Løb blev omdannet til fast Bebyggelse.

Dette oprindelige Forhold, at Vestergade udmundede midt for Torvet, ophørte i det 16de Aarhundrede, thi i 1513 blev Gadens nordlige Husrække fortsat hen til Hjørnet af Nørregade til et Hus, som senere kaldtes „Blasen", og kom til at spille en fremtrædende Rolle under den store Bybrand i 1728.

Ud fra Gammel Torv gik Hovedvejene mod Nord, Syd, Øst og Vest, og disse, hvortil hørte Vestergade, maa altsaa være lige saa gamle som Staden. Fra Gammel Torv gik ogsaa Vombadstuestræde, en lille bugtet Gade eller rettere Gyde, der løb mod Vest og stødte sammen med Lille Sct. Clemens Stræde, som førte til Sct. Clemens Kirke og Kirkegaard, der laa Syd for den. Vombadstuestræde var opkaldt efter en derværende Badstue, Vom- eller Vommebadstuen, maaske et Øgenavn, fordi Vandet kun naaede op til Maven. Videre udgik fra Gammel Torv, lidt Nord for nuværende Frederiksberggade i samme Retning, Store Sct. Clemens Stræde, der ogsaa førte til samme Kirke. Strædet kaldtes i 1478 „det Stræde, som er mellem Gammel Torv og Sct. Clemens Kirke" og i 1496 „det Stræde, som løber af Gammel Torv og ned til Kattesundet". Den Del af Strædet, der laa mellem Kattesundet og Mikkel Bryggers Gade, hed senere Hellig Kors Stræde. I 1505 fik nemlig Æbelholt Kloster en Haveplads i Sct. Clemens Sogn paa Sydsiden

af den Gaard, der hed Korsgaard, og som tilhørte Hellig Kors Alter i Frue Kirke. Efter denne Gaard, der siden hed Hellig Kors Boder og laa paa Hjørnet af Kattesundet, fik Strædet Navn. Og endelig løb Antiquitetstræde mellem Vombadstuestræde og Vestergade. Den Del af Kattesundet, som forbinder Frederiksberggade med Vestergade, har fordum haft flere Benævnelser, saaledes Kaalhovedgade, Bakken, Bakkegade, Smedebakken og Smedegade, der mindede om, at her omkring har Smedene haft deres Boder, og endnu i vore Dage har man hørt gamle Folk bruge det ældgamle Navn, Smedebakken, som Betegnelse for denne Gadestrækning.

Hele denne Samling af længst forsvundne smaa og smalle Stræder snoede sig malerisk ind i hinanden i et forviklet Spind, præget af den Fantasi og lunefulde Ynde, som Nutidens aandløse Gader saa hjærteløs er berøvet, og disse Stræders Uregelmæssigheder var for Fortiden saa rig en Kilde til friske og karakteristiske Gadenavne, thi saalænge Gaderne uhindret fik Lov til at voxe sig krumme og skæve og paa egen Haand bryde sig Bane gennem Hindringer, var det deres Sag at famle sig frem til et Navn, medens de i senere Tider blev afstukket af Ingenieurer med Snor og Vinkel og fødtes med eet, autoriseret og indregistreret og lige saa banalt og kedeligt som Gaden selv. Nej, de gamle vildsomme Gader havde Karakter og Individualitet, hærdede og prægede, som de var og i Strid med Livets Genvordigheder kunde de tale for sig selv. Hver af dem havde Krinkelkroge eller en særlig udviklet Skævhed eller Ejendommelighed, som udmærkede den og gjorde den kendelig frem for alle andre. Ogsaa Vestergade har i saa Henseende sin Ejendommelighed fra gammel Tid, nemlig sit krumme Løb og uregelmæssige Retning, som den haardnakket har holdt fast ved.

Fra Gammel Torv førte Vestergade, omtrent med sit nuværende Løb, ud til Vester Vold, hvor Vester Port laa lige for Enden af Gaden som et synligt Bevis for, at her var Stadens vestlige Hovedgade, der den Gang dog næppe

har været saa lang som nu. Ved den Byport, der her er Tale om, forstaas altsaa den ældste Vester Port, som laa her ret ud for Vestergade indtil 1668. Porten havde i 1618 faaet et nyt og pynteligt Spir, men det blev til Dels ødelagt under Belejringen 1658—59. Efter Krigens Afslutning blev det bestemt at opføre en ny Port, dog ikke paa den gamles Plads, men længere mod Syd, idet man mente at maatte tage Hensyn til det nye Frederiksholms Kvarter.

I 1664 var Kastellet blevet fuldført, og samtidig med at man derefter tog ivrig fat paa en omfattende Udbedring og Udvidelse af Kjøbenhavns Fæstningsværker, blev den gamle Vester Port nedrevet i 1668, og en ny Vester Port opført lige ud for Lille Sct. Clemens Stræde, nuværende Frederiksberggade. Af Forordn. 8. Marts 1665 ses det, at Vestergade paa den Tid var 10 sjællandske Alen bred og paa nogle Steder 14. Da man tog Porten fra Vestergade, var det dermed givet, at den ikke længere kunde hævde Førerstillingen som Hovedgade, og den maatte ogsaa efter den Tid give Afkald paa sin gamle Værdighed, men den mistede dog ikke derfor sin livlige Handel, Trafik og Færdsel. Den vedblev at være den stærkt trafikerede Gade, og endnu er der paa de fleste Tider af Dagen et helt Virvar af Trafik, saa Fodgængerne har travlt nok med at klare Liv og Lemmer.

Hvad Bebyggelsen i Vestergade angaar, er der i Aarhundredernes Løb idelig sket Forandringer ved Nybygninger og ved ældre Ejendommes Modernisering, men især efter de to store Bybrande, og Gaden er paa denne Maade efterhaanden bleven i høj Grad uensartet. Her er blandet mellem hinanden gammelt, nyt og splinternyt, flotte og anselige Bygninger, beskedne og tarvelige Borgerhuse og moderne Forretnings Ejendomme, som med deres Udstyrelse og Indretning i enhver Henseende tilfredsstiller alle Nutidens Krav, kort sagt, et rigt Udvalg af gammel og ny, god og daarlig Architectur.

Den sydlige af „Byens Render" løb oprindelig i skraa Retning over Lars Bjørns Stræde, skar Vestergade og

løb videre ned til Hestemøllestræde, for endelig at falde ud i den Havbugt, der under Navn af Kattesund gik fra Hjørnet af Slotsholms Canalen op over Vandkunsten. Baade den nordlige og den sydlige Rende forsvandt i Løbet af det 16de Aarhundrede, men deres Plads kunde længe efterspores. Endnu i 1527 nævnes en Gaard op til Byens Rende paa Vestergade, men i 1541 var der ikke mere noget Vandløb i denne Egn, og det fremgaar ogsaa af Optegnelserne for 1523 til 1582 om Byens Afhændelser af Jord, thi i 1541 købte en Mand paa Vestergade af Byen Renden op til hans Gaard, hvilken Jord og Rende han indbyggede og satte sin Gavl paa. Denne Gaard laa paa Gadens søndre Side. Den originale Optegnelse desangaaende lyder saaledes:

„Anno 1541 gaff Morthen Smet paa Westre gade
„fore en rænde hand kiøpte aff staden, liggendes
„imellom Sitze, Per Regnoltzens, gord og rænde hand
„nu indbygget haffuer oc sæth sin huss gaffuell po."

De fleste af saadanne Afstaaelser af Jord stammede uden Tvivl fra den Gæld Byen havde paadraget sig under Belejringen 1523.

Naar man ser paa Terrainforholdene, som man kan lære dem at kende gennem de fra Tid til anden foretagne Udgravninger, styrkes man i den Opfattelse, at omtrent paa den Grund, som nu optages af „Centrum", Vestergade 10 og ud til Studiestræde 19, har Byens gamle Gadekær været, og naar man gaar ud fra, at den oprindelige Landsby har ligget omkring Gadekæret, har Vestergade saaledes været Gaden gennem Byen. Den blev saa fortsat, hvor Klædeboderne (Skindergade) og Skoboderne (Skoubogade) kom til at staa og videre mod Øst.

Ved den store Bybrand i 1728 nedbrændte hele Vestergade, og paa den i 1730 udarbejdede „Plan paa de Afbrente Pladtzer udi Kiøbenhafn med Gadernes Skickelse saaledis som de Her efter skal were" er det med puncterede Linier vist, hvorledes man tænkte sig Vestergade rettet ud, men man gjorde ikke alvorlige Skridt for Gennemførelse heraf og heller ikke efter Branden 1795, hvor

hele Gaden ligeledes gik op i Luer, benyttede man sig af den gunstige Lejlighed, der tilbød sig til Gadens Regulering, og det gik Vestergade, som saa mange andre af Stadens Gader og Stræder, den beholdt sin bøjede og krumme Form, som den endnu har.

I Carl Friederich Reisers interessante Beskrivelse af Ildebranden 1728 siger han bl. a.:

„Den gang nu den halve Vestergade stod i Een for-
„skrekkelig Lue, og mine Forælderes Huusz, som stod
„paa Westergade og omkring store Larsbiørensstræde,
„som var og er endnu, Eet hjørne-Huusz (Som nu
„til Dags HEr: Turin Kandestøber-Mester tilhører)
„forskrekkeligen brændte, faldt gavlen endeligen need,
„og gav en forskreckelig bulder, En gammel Tieniste-
„Pige min Moder havde, som for og efter Ildebranden,
„tiente hende i alt 37 Aar: dengang hun saae, at vor
„Huusz faldt neder, thi hun stod i Lars Biørenstræde
„uden for Urteboeen, som den gang Sl. HEr. Krich
„tilhørte, faldt hun neder paa Fortoget og bekom en
„Apoplexi: eller Eet Slag af den stærcke Forskræk-
„kelse, der saa hastig overfaldt hende, der vare da
„just til Lycke Edele og Medlidige Mennisker tilstede,
„som bragte hende i Klædeboderne hos HEr. Stadts-
„Chirurgus Hess, som var i Svogerskab med mine
„Forældre og blev altsaa Lyckeligen bragt til rette
„og Restitueret igien."

I Vestergade, som overalt i Staden, følte den daarlige Brolægning som en Plage for Befolkningen, og der udfoldedes stadig ihærdige Bestræbelser, for at faa i hvert Fald Fortovene belagt med et andet Materiale end Gadens almindelige Brosten. Det var Asfalten, der spøgede, og enkelte private Husejere fik speciel Tilladelse til at benytte den paa deres eget Fortov. Fra 1764 var Vestergade og de fleste af Byens Gader bleven ny brolagt, den havde nu faaet gode Fortove med en Række Fliser, og dette glædede man sig over som et stort Fremskridt, men samtidig klagedes der over de mange Rendestensbrædter, som man let snublede over.

I gamle Dage var Brostenene spidse og nedsat i løst Sand, hvor de let forskød sig, saa Jorden og Sandet idelig traadte frem mellem Stenene, men denne Brolægning havde dog den Fordel, at den var let at bryde op, og det var en Egenskab man satte Pris paa den Gang, da Vandvæsenets Trærender under Gaderne evig og altid var i Uorden. I 1841 fremkom et Forslag om et helt nyt System for Gadernes Brolægning, og som gik ud paa at bruge større firkantet tildannede Sten, der lagdes paa et fast Underlag af Grus og Skærver og sammenbandtes med Asfalt i Fugerne. Man vilde paa den Maade faa en fast og stærk Brolægning, men Planen blev forkastet netop under Henvisning til, at den kostbare Undergrund jo maatte opbrydes hver Gang en Trærende trængte til Reparation.

Lidt efter lidt kom der imidlertid bedre Skik paa Brolægningen og efter 1847 blev Stenene nu mere regelmæssigt tildannede og de nedlagdes paa skraa over Gaden, hvorved et Vognhjul næsten altid vilde komme til at hvile paa 4 Sten ad Gangen. Rendestenene blev fladere, og hvor de fandtes midt i Gaden, flyttedes de ind til Fortovene.

Vestergade har allerede i mange Aar været saa stærkt befærdet af Gaaende og Kørende af enhver Art, at den for længe siden burde have været asfalteret. I sin Egenskab af nærmeste Parallelgade med Frederiksberggade og som den vigtige Forbindelsesvej mellem Raadhuspladsen og Gammel Torv, har den ved sin Beliggenhed store Chancer for ud i Fremtiden at faa sin rigelige Part af den voxende Trafik og Færdsel til og fra den indre By, men skønt Vestergade saaledes i den sidste Menneskealder har været og endnu er en af Byens livligste og mest befærdede Gader, maa den dog stadig klare sig med en gammel og ujævn Brolægning til stor Géne for de mange Vogne fra Øst og Vest.

Baade ved den vestlige og østlige Ende af Vestergade er der i de sidste 50 Aar foregaaet enorme Forandringer. Mod Vest træder den nye Tid frem i al sin Storhed og

Pragt. Det er i Sandhed en éclatant Forvandling, som i Løbet af det forholdsvis korte Tidsrum er foregaaet med Terrainet heroppe ved Vester Voldgade. Hvor der nu er en bred storstadsmæssig Gade med elektriske Sporvogne og Automobiler, som kimende og støjende suser forbi og den stærkt befærdede Raadhusplads gennemkrydset af Sporvognslinier, laa indtil 1885 Vester Vold, en Del af den Voldlinie, der i Aarhundreder havde omsluttet Byen i et tæt Favntag og indadtil var Byens Stolthed og udadtil havde ydet det gode Værn. Volden havde gennem Aarhundreder været det Sted, hvor Rige og Fattige, Gamle og Unge kunde udhvile sig, forfriskes og søge Recreation uden Bekostning.

Idyllisk var Voldens brede Alleer med de dybe Skygger under de hundredaarige Kastanier og Lindetræer. Volden var en Spaserevej for Folk af alle Klasser, og ogsaa for Vestergades Beboere har den spillet en betydelig Rolle i deres daglige Liv og Færd. For Generation efter Generation knyttede der sig et Væld af Minder og Poesi til Voldens smukke Partier og landlige Omgivelser. Deroppe paa Volden var det som en Verden for sig, præget af Stilhed og Fred. En Vandring omkring Byen paa Voldene var velgørende og behagelig for alle, som elskede frisk Luft og Fuglekvidder og Beplantningen var saaledes, at det hele kunde betragtes som een Allé. Hvor mange af de gode, gamle Borgere fra Vestergade har ikke indledt deres Dag med en Tur paa Volden, før de tog fat paa Dagens alvorlige og anstrængende Arbejde. Man samledes ogsaa paa Volden, saavel naar alvorsfulde Begivenheder kom over Byen, som naar der var Glæde paa Færde og Sindet fyldtes af lyse Forhaabninger, og man kan derfor saa godt forstaa, hvilket uhyre Savn det blev for Befolkningen, da Volden med dens skønne Partier ikke var mere.

Fra Forvandlingen mod Vest vil vi vende Blikket mod Øst til Gammel Torvs velkendte Omgivelser. Ogsaa her er der foregaaet store Forandringer, idet meget af den

gamle Bebyggelse omkring Torvet efter 1860'erne successive er bleven afløst af nye moderne Bygninger.

I Vestergade har den nye Tid været virksom, revet ned og bygget op, forandret og moderniseret, men dog ikke i større Omfang, end at Gaden i det store og hele har bevaret sit gamle Præg. Den største Forandring skete, da de to Hjørner op mod Raadhuspladsen blev optaget henholdsvis af Hotel Bristol og Politikens Hus, hvilke anselige, stilfulde og flot udstyrede Bygninger ganske behersker Hjørnerne og en betydelig Gadestrækning til begge Sider. Et Stykke nede i Gaden har vi det store nye Forretnings Complex i Nr. 23 og 25, og Nr. 13 den nydelige Hjørneejendom ved Kattesundet. Nr. 11 E. Nobels Ejendom er sat i smuk Stand og det samme gælder Nr. 9. Lige over for ligger det andet store Forretnings Complex Nr. 10 „Centrum" og strækker sig helt igennem til Studiestræde, hvor det har Nr. 19.

Glædeligt er det at se, hvorledes Vestergades Husejere har den rette Forstaaelse af, at det er deres Pligt at forskønne og forherlige det, som Fortiden opbyggede, som Slægt efter Slægt var glade for og Ejer efter Ejer satte en Ære i at værne og frede om, saa at de gamle Steder her med deres Historie og Minder kan blive bevaret og vi Kjøbenhavnere, Gamle og Unge, som elsker vor Bys Særpræg og tilfulde forstaar at værdsætte Partiet omkring Gammel Torv med Vestergade og tilstødende Gader, forskaanes for at se noget forsvinde eller forfalde af det, som synes os at høre saa nøje med til denne Bydels kendte og hyggelige Fysiognomi.

En stor Husejer paa Vestergade havde for mange Aar siden en Kongstanke. For at lette Trafikken paa Strøget, skulde Færdselen gaa fra Vestergade via Jernbanegade over Baneterrainet og havne paa Gammel Kongevej. Derved undgik man Vesterbros Passage og Bugten fra Jernbanegade hen til de smaa Alleer. Folk lo af ham, det var jo tværs over den gamle Hovedbanegaard. Men den, der ler sidst —. Desværre ler Manden ikke, han er død for længe siden, men hans Kongstanke

har sejret. Fra Vestergade kan man nu via Jernbanegade ad de nye Gader marschere lige lukt ud paa Gammel Kongevej.

Fra gammel Tid har Vestergade været Gæstgivergaardenes Eldorado, og det vrimlede her med Gæstgivergaarde, eller som de tidligere kaldtes Herberger, der som Hajer slugte de tilstrømmende Rejsende, saa det ikke var ret mange, der naaede at komme ned i Byen. Naar der i Middelalderen kun nævnes een Gæstegaard paa Vestergade, kommer det af, at de officielle Lister ikke anfører de mange smaa Herberger, men kun de mest ansete i Staden. Af den store Samling, der baade var gammeldags af Udseende og havde gammeldags Navne er flere forlængst forsvundne: Vinkanden, Farvergaarden, Skibet, Rosen, Sælland og Kronen, og der er nu kun tilbage: Garvergaarden, Prindsen, Tre Hjorter, Gardergaarden og Dannebrog, hvad der iøvrigt skulde synes at være mere end tilstrækkeligt for en enkelt Gade.

Alle disse Gæstgivergaarde med deres bagved liggende Sidehuse, Tilbygninger og Stalde var særlig beregnet paa de mange Bønder, der ude fra det aabne Bondeland kom agende til Torvs, og da Vestergade laa lige for Næsen af dem, naar de var kommen inden for Vester Port, kørte Størstedelen af dem naturligvis den Vej.

Vestergade Nr. 2 var længe før Holbergs Tid en Gæstgivergaard og langt ned i Tiden bevarede den sit gamle Navn Sælland. I 1655 blev den drevet af Raadmand Bartholomæus Pedersen, om hvem det vides, at han var Secretair i det tyske Cancelli, da han blev indsat som Raadmand den 29de Mai 1655, hvilken Stilling han beklædte indtil 1666. Ved Magistratens Omordning i 1661 fik han Tilsyn med Vandforsyningen. Han døde den 31te Januar 1666, 46 Aar gl., og blev begravet i Vor Frue Kirke. At Bartholomæus Gæstegaard har været et fint og fornemt Sted ses af, at i 1682 boede selve den spanske Gesandt her.

I Nr. 4 Garvergaarden og Hotel Prindsen var tid-

ligere Rosen, hvor Skøgen i „Det lykkelige Skibbrud" skal bo, naar hun er bleven gift.

Nr. 12 den berømte Gæstgivergaard „Tre Hjorter", der nævnes som Gæstegaard i 1684, og hvor Søren Rasmussen residerede, tager sig nu helt flot ud i sin oppudsede og friserede Tilstand klædt i moderne Skrud. Tre Hjorter har allerede paa Holbergs Tid været et kendt Herberg, og var et af Landbefolkningens mere velstillede Elementer besøgt Hotel. Baggaarden har i mange Aar, vistnok til Midten af forrige Aarhundrede, været Byens Postgaard eller Postholderi, hvorfra de gamle Postkarether under Trompetskrald besørgede al Trafik mellem Hovedstaden og Provinsen. Omkring 1800 købtes Gaarden af den vistnok fra Slagelse eller Ringstedegnen indvandrede Niels Jacobsen, som drev Hotellet gennem mange Aar, og som efterlod det til Sønnen, Capitain, Vinhandler Anders Jacobsen, der døde i 1882 som en i hele Kvarteret meget anset og agtet Mand. Hotellet gav han sig dog ikke meget af med, hans Interesse var i Vinhandelen i Kælderen paa Hjørnet, som han bragte op til betydelig Anseelse. Under Fader og Søn var Hotellet et meget søgt Familiehotel, hvor Embedsmænd og Proprietairer fra hele Landet og da især Præster tog ind, naar de kom til Byen, og det viser sig af en gammel Retssag, at der allerede paa Holbergs Tid var en for Theologer ejendommelig magnetisk Kraft ved Stedet. Da Postholderiet med Jernbanernes Indførelse ophørte i den gamle Form, blev Baggaarden udlejet til Gæstgiveri, hvor Provinsens Fragtmænd holdt til. Ved Capitain Jacobsens Enkes Død i 1900 gik Ejendommen over til et Actieselskab, men Hotellet saavel som Vinhandelen er fremdeles i Ejendommen, begge under det gamle Navn.

Nr. 16, fordum Gæstgivergaarden Skibet, dreves i 1684 af Karsten Pedersen. Ejendommen, som nedbrændte i 1795, genopførtes og fortsattes som Gæstgiveri, indtil den i 1841 solgtes til Jørgen Jensen, som fra en ringe Begyndelse oparbejdede en mægtig Forretning i Jern og Staal. Jørgen Jensen døde i Begyndelsen af 1890'erne og

Forretningen blev delt i 2 Afdelinger, hvoraf den ene overtoges af hans Dattersøn, Gustav Salomonsen og den mangeaarige Medarbejder Peter Kaae, medens den anden nu indehaves af Firmaet P. G. Munch.

Vi kommer derpaa til Nr. 18, hvor der over den høje Port, med gammeldags Metalbogstaver, staar „Gardergaarden". Huset har sit Navn fra 1756, da Ejeren Vognmand Poul Nygaard efter Accord med Militair Etaten havde ombygget det til Brug for et Compagni af Livgarden til Hest. 1792 flyttede Rytterne til Frederiksholms Canal, ind i den nye Hestgardekaserne, men Vestergadehuset blev ved at hedde Gardergaarden.

Endelig har vi i Nr. 20 „Dannebrog"; den hed tidligere „Vinkanden", og her kunde man bo for 2 Sk. for Natten, hvilket de 3 jydske Proprietairer i „Den 11. Juni" ikke finder saa billigt endda, saasom det i den Maaned de skulde ligge i Byen løb op til henad en Daler alene for Logis.

Til disse gamle Gæstgivergaarde har Udvikling og Reformer haft Vanskelighed ved at trænge ind, og her er til daglig saavel inden- som udendørs et Liv og Røre og en Travlhed næsten som i den gamle Vester Ports Tid. Vogne kører ind og ud, Fragtmænd modtager Varer og fylder Rum og Vogne, man ser Heste blive ført til Stald og fra Stald, Heste fodres og vandes, der er en Raaben og højrøstet Tale til højre og venstre, og inde i Café- og Spisestuerne er der som Regel stærkt optaget af Fragtmænd og Landboere, som her spiser, drikker, ryger, snakker og discuterer. Fragtmænd modtager Commissioner, indfører Dagens Regnskab, og rundt om sluttes Forretninger eller gamle og nye Mellemværender afgøres. Enhver er stærkt optaget, der tales og der raabes, og Opvarterne og Telefonen staar ikke stille.

Som Gæstgiverierne her har bevaret deres Særpræg og Ejendommeligheder, saaledes kan det ogsaa siges om selve Vestergade, i langt højere Grad end om nogen anden af de gamle Gader, at den endnu bærer Præget af Fortidens Færdsel og Handelsliv.

Vestergade har fra gammel Tid ogsaa været Tobakshandlernes specielle Gade. Her blev de første Tobaksfabrikker anlagt med tilhørende Butiksudsalg. I Vestergade vrimlede det jo med Landboere, og da den overvejende Del af dem var store Forbrugere af Tobak, var det rimeligt, at Tobaksfabrikanterne slog sig ned her i Bøndernes særlige Gade, hvilket jo var saare bekvemt baade for Køber og Sælger. Salget af Tobak til Landboerne gik strygende, dog ikke saa meget af de finere Sorter, som af den Slags Tobak, der falder ind under Begrebet „stærk Tobak". Endnu kendte man jo ikke til Cigarer, de kom først frem i Kjøbenhavn omkring Aaret 1800. De første Kvaliteter af Cigarer, der forhandledes, var nogle slemme Kvalmpinde, men det var en ny og nem Maade at ryge paa, og der blev solgt umaadelige Kvanta til meget lave Priser. Disse første Cigarer fik Navnet „Radekopper", et Navn, der endnu benyttes, naar man paa en eftertrykkelig Maade vil betegne, at Cigaren er en uhyggelig Stinkadoros; senere kom de saakaldte Flensborger Cigarer, som kostede en Mark, altsaa 33 Øre for 20 Cigarer, men for dem, som kun havde Raad til at ryge de billigste Mærker, var der Cigarer til 1 Kr. 25 Øre for 100 Stk.

Endnu har Vestergade den Ære at huse flere af de gamle, ansete Tobaksfirmaer, og endnu kommer her mange Landboere og køber deres Cigarer og Tobakker under de vante hyggelige Forhold, men rigtignok til andre Priser end for 100 Aar siden.

I Vestergade og omliggende Gader er der midt i al den nervøse Travlhed og Jagen, alligevel endnu hyggelig gammeldags, men ved Skiftedagene, i Maj og November, brydes den daglige Idyl og Billedet forandres, naar Skiftedags Strømmen er gledet ind til Hovedstaden og de hundreder af ledige Hænder, der er parat til at gribe Chancen med begge Hænder, søger til Lars Bjørns Stræde og de andre Gader, hvor Fæstemændene har deres Kontorer. Saa er der her omkring i nogle Dage et pulserende Liv og Røre, som forplanter sig ikke blot til de nærmest-

liggende Gader, men sætter i særlig Grad sit Præg paa Byen. Lars Bjørns Strædes Fæstekontorer har paa de Dage fuldt op at gøre med at bortfæste Landarbejdere og Tjenestefolk. Særlig stor er Tilstrømningen ved Maj Skiftedag, der er den bedste Tid baade for det mandlige og kvindelige Tyende, da der jo skal bruges saa mange Folk til Tracteursteder og Sommer Pensionater.

Skiftedagene er særdeles velkomne for de Handlende, Gæstgiverierne og Beværtningerne i Kvarteret, da disse mange Tjenestefolk ikke blot skal have Logis, Spise og Drikke, men ogsaa forsynes med Nødvendighedsartikler af forskellig Art, og en stor Del af dem benytter det kortere eller længere Ophold i Byen til at nyde Livet, inden de atter skal ud til Slid og Slæb.

Den af Kraks Vejviser udgivne fortræffelige Bog „Minderige Huse" giver meget interessante Oplysninger om, hvilke kendte og ansete Personligheder, der har boet i Vestergade i Tidsrummet 1770—1870.

Nr. 1. Hall, C. C., 1843—44, Overauditeur, Auditeur ved 1. Inf. Brigade.

Nr. 3. Bastholm, C., 1813, Confessionarius.
Küchler, A., 1830, Kunstmaler.
Roed, J., 1830—31, Kunstmaler.

Nr. 5. Lassen, L. F., 1804—5, Capitain i Sø Etaten.
van Dockum, J., 1809—11, Commandeur Capitain i Sø Etaten.
Reiersen, C., 1821, Cancellist.

Nr. 7. Boje Junge, J. P., 1807, Oberst og Chef for det borgerlige Artilleris Corps.
Schønheyder, 1807, Professor og Doctor Medicinæ.
Brøndsted, P. O., 1833—34, Geheime Legationsraad, Dr. Philos,. Professor i Philologie og Archæologie ved Universitetet samt Directeur ved det kgl. Mynt og Medaille Cabinet.

Nr. 17. Rung, H., 1831, Capelmusicus.
Hansen, J. J., 1857, cand. juris. Copist under Hof- og Stadsretten.

Nr. 33. Rawert, 1791—92, Professor og Stads-Conducteur.
Rottwitt, C. E., 1844—45, Højesteretsadvocat.

Nr. 2. Fischer, J. O., 1805, Commandeur og Generaladjutant.
Martensen, H. L., 1853—54, Dr. theol., Professor i Theologien ved Universitetet og Hofprædikant.
Gade, N. W., 1864—70, og fremdeles, Professor, Organist ved Holmens Kirke.

Nr. 6. Andreæ, C. G., 1832—34, 1836, (1832 Lieutenant i Vejkorpset, 1834 Lieutenant i Ingeniørcorpset, 1836 Premier-Lieutenant).

Nr. 10. Reitzer, 1774—77, Chirurgus.
Rosing M., 1813, Instructeur.
Øhlenschläger, A., 1836—41, (1836 Dr. Philos, og Professor, Assessor Consistorii ved Kjøbenhavns Universitet, 1840 Etatsraad.)

Nr. 14. Reiser, 1778, Chirurgus.
Lassen, L. F., 1822—24, Contre-Admiral.
Ussing, T. A., 1827, cand. juris, Volontør i det danske Cancellie.
Lütken, Otto H., 1857—70 etc. (1857 Capitainlieutenant i Sø Etaten, 1858 Capitain, 1859 Orlogscapitain, 1865 tillige Marineminister.
Colding, L. A., 1849—52, cand. polyt., const. Inspecteur ved Vandvæsenet.

Nr. 16. Høst, J. K., 1837, Dr. juris.

Nr. 18. Lütken, Otto H., 1844, Premier Lieutenant i Sø Etaten.

Nr. 20. Høst, J. K., 1838, Dr. juris.

Nr. 22. Ørsted, A. S., 1805—13 (1808 Assessor i Hof- og Stadsretten, 1810 Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, 1811 Assessor i Højesteret).
Aarøe, B. C. M., 1868, Capitain ved Fodfolket.

Her i Vestergade staar man Ansigt til Ansigt med en Fortidsgades Ejendommeligheder, Byhistorie og Minder, og naar der ved Aftenstide er faldet Stilhed og Ro over den gamle Gade, tænker man sig uvilkaarlig hensat til

den Tid, der ligger før de Omvæltninger, som Dampskibe, Jernbaner, Electriciteten og meget mere af den Slags har foraarsaget. Man føres i Tanken tilbage til Vægternes og Tranlampernes Tid, til de gode gamle Dage, da Vægteren vandrede til sin ensomme Post, naar Lysene slukkedes bag Vinduesskodder og Gardiner og Folk gik til Ro, for derefter at røgte det ansvarsfulde Hverv at haandhæve Ordenen ved Nattetid og værne om Indbyggernes Fred, Ro og Sikkerhed. Mens Nattens Timer svandt og Byen laa i den dybe Slummer, vaagede Vægteren. Paa hans stille Nattevandring, ene under den høje Himmel, hvis Stjærner tindrede ned til ham, greb Stemningen ham. De Vers, som Vægteren skulde synge til hvert Klokkeslet, undergik nu og da i Tidens Løb nogle Forandringer, og Vægtervisens følelsesfulde, poetiske og religiøse Ord gengav de vexlende Stemninger, som det natlige Liv egnede sig til at afføde.

Vægterskikkelsens ejendommelige Karakter hører en forbigangen Tid til og lever nu kun i Litteraturen, men saa ofte er Vægteren bleven besunget, at han næsten er bleven en romantisk Figur.

Fortid og Nutid har i Vestergade sat hinanden Stævne, men ved gensidig Forstaaelse og Hensyntagen lykkedes det at bevare det rolige og tilvante Gadebillede, som en Gang er skabt med de enkleste Midler, idet det Nye føjede sig ind i Helheden paa den smukkeste og naturligste Maade.

Tidligere udkommet af samme Forfatter:

„CHRISTIANS KIRKE“

„NYHAVN“

„NIELS HEMMINGSENS GADE“

„KNIPPELSBRO“

„DYVEKES GAARD“

„KJØBMAGERGADE“

„KNABROSTRÆDE“